

แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้านการศึกษาศาสาตร์พยาบาลศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

A Qualitative Research Approach to Nursing Education in the 21st Century

ชนิดาภา ขอสุข¹
Chanidapa Khosuk¹

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาสาขาศาสาตร์พยาบาลศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจำเป็นต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ 3Rs และ 7Cs ซึ่งการวิจัยด้านการศึกษาศาสาตร์พยาบาล เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บัณฑิตพยาบาลสามารถบรรลุจุดมุ่งหมาย และเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ บทความนี้จึงได้นำเสนอรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ 5 รูปแบบ ได้แก่ ปรากฏการณ์วิทยาการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ทฤษฎีฐานราก ทฤษฎีสตรีวิพากษ์ และการวิจัยแบบกรณีศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การใช้แบบสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิธีการตรวจสอบข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมใช้ ได้แก่ การตรวจสอบแบบสามเส้า และข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นปัญหาของการวิจัยเชิงคุณภาพด้านการศึกษาศาสาตร์พยาบาล ได้แก่ การวิจัยการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และการวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงคุณภาพ, การศึกษาศาสาตร์พยาบาล, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Management of Nursing Education in the 21st century, instructors need to help the learners obtain the 21st century skills which include 3Rs and 7Cs learning. The research of nursing education is one important process that allows the graduated nurse to achieve goals and 21st century skills. This paper presents the five design of qualitative research: Phenomenology, Ethnography research, Grounded Theory, Critical-Feminist Theory, and Case Study. Collecting qualitative

¹ อาจารย์ประจำสาขาคณะพยาบาลศาสตร์ การพยาบาลมารดาและทารก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี (Department of Midwifery and Maternal and Newborn Nursing, Faculty of Nursing, Ratchathani University, Udonthani campus) e-mail: saowaluk@rtu.ac.th เบอร์โทรศัพท์ 042-292036-8

research data methods include of structured interviews, non-structured interviews, focus group interviews, in-dept interviews, questionnaire, participant observation, and non-participant observation. The most common of qualitative research data verification used is Triangulation verification. The recommendations for qualitative research in nursing education research issues include of creation and development of nursing and midwifery courses, and instruction research.

Keywords: Qualitative Research, Nursing Education, The 21st Century

บทนำ

จากการปฏิรูปการศึกษาในระดับโลก พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้หลายประเทศทั่วโลกได้กำหนดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้เป็นวาระแห่งชาติในการปฏิรูปการศึกษา รวมทั้งประเทศไทยซึ่งได้กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดจุดหมายของหลักสูตรข้อที่ 2 ไว้ว่า เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนจะต้องมีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต โดยมุ่งเพื่อพัฒนากำลังคนรองรับการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต (The Ministry of Education, 2008 อ้างถึงใน พิษญา ดีมี และเอี่ยมพร หลินเจริญ, 2560) ซึ่งทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนี้ ถือเป็นการเตรียมตัวผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จในโลกของการทำงาน ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป ดังนั้น การศึกษานับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวอย่างมากมายและหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีต่าง ๆ และลักษณะทางสังคมโลกที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จึงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ ดังนั้นนักการศึกษาและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้มีความสามารถที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของสังคมโลก จึงได้มีการออกแบบการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อเตรียมคนเข้าสู่การทำงาน ไปจนถึงการจัดความยากจนเพิ่มสุขภาวะของประชาชนหรือเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น เครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศได้ผลักดันให้มหาวิทยาลัยแห่งชาติจัดอันดับงานวิจัย การสร้างเอกลักษณ์ด้านศึกษานานาชาติ การขยายธรรมชาติของการศึกษาระดับสูงสุด โดยให้รวมการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การคิดแนวทางใหม่ การเตรียมฝึกงาน และการจัดการศึกษาที่เน้นความรู้และทักษะเฉพาะวิชา (Oxford University, 2015)

การศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ให้เป็นพยาบาลวิชาชีพ เพื่อออกไปปฏิบัติภารกิจบริการสุขภาพอนามัย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและผู้รับบริการ ประเทศไทยเริ่มจัด

การศึกษาพยาบาลและผดุงครรภ์เมื่อ พ.ศ. 2439 และวิวัฒนาการมาเป็นวิชาชีพตามมาตรฐานสากล เข้าสู่ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2499 มีพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เมื่อ พ.ศ. 2528 เพื่อควบคุมและพัฒนาการประกอบวิชาชีพให้ได้มาตรฐานและคุณภาพ เหมาะสมกับความต้องการของสังคมและความปลอดภัยของผู้รับบริการ (สภาการพยาบาล, 2555) ซึ่งสภาการพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านการศึกษาพยาบาลและการผดุงครรภ์มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาความเข้มแข็งให้กับวิชาชีพพยาบาลที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือ การสร้างองค์ความรู้ที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานข้อมูล (Evidence based) นำไปสู่ปฏิบัติการพยาบาลและระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ใช้บริการ ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญของการสร้างองค์ความรู้คือ การวิจัย

องค์การอนามัยโลกได้กำหนดกลยุทธ์และทิศทางใหม่สำหรับพยาบาลและผดุงครรภ์ในการให้บริการ ปี 2010-2015 (WHO, 2010 อ้างถึงใน สภาการพยาบาล, 2555) คือ ต้องการให้พัฒนาการศึกษาพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยเฉพาะความรู้การวิจัย เป็นการสร้างนักวิจัยทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์ระดับเชี่ยวชาญ เพื่อสามารถใช้ความรู้ของนักวิจัยทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์ไปขยายผลต่อให้เป็นนวัตกรรมของระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพไปบริการประชาชน (สภาการพยาบาล, 2555) การวิจัยทางการพยาบาลเป็นเครื่องมือสำคัญของการสร้างองค์ความรู้โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน (Evidence based) เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพและการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล ให้สามารถบริการประชาชนได้ตามมาตรฐานและได้คุณภาพ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับระบบบริการสุขภาพและวิชาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การมีเอกลักษณ์ เอกลักษณ์ ทางวิชาชีพการพยาบาลในการทำงานด้านการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ดังนั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำให้เกิดการพัฒนาการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ที่ผ่านมามีการนำความรู้จากการปฏิบัติการทางการพยาบาลมาใช้้น้อยมาก ส่วนใหญ่มาจากตำราทางการพยาบาล ซึ่งเป็นตำราทางทฤษฎีและคู่มือการปฏิบัติทางการพยาบาล ยังมีการนำไปสู่การปฏิบัติน้อย สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการที่องค์กรพยาบาล องค์กรวิชาชีพ และสถาบัน การศึกษาพยาบาล ยังทำวิจัยหรือสังเคราะห์ความรู้จากการปฏิบัติค่อนข้างน้อย (สภาการพยาบาล, 2555) และเนื่องจากการพยาบาลและการศึกษาด้านการพยาบาลนั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นทางเลือกที่ควรพิจารณาสำหรับการพัฒนาการศึกษาพยาบาลศาสตร์ เพราะสามารถช่วยให้นักวิจัยได้มองเห็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพที่เป็นธรรมชาติ โดยไม่มีสิ่งปรุงแต่ง และยังช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำมาพัฒนางานด้านการพยาบาลและการศึกษาพยาบาลศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่แท้จริง บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

ด้านการศึกษายาบาลศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ทางการพยาบาลให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21

การศึกษาพยาบาลศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากการศึกษาในยุคสมัยที่ผ่านมาอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงด้านตัวผู้เรียนเอง ความต้องการด้านสุขภาพของคนในสังคม หรือด้านการเข้าถึงความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้เหมาะสมและเกิดบัณฑิตทางการพยาบาลที่มีสมรรถนะตามความต้องการในศตวรรษที่ 21 โดยผู้สอนต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้สอนไปสู่บทบาทการเป็นผู้ให้คำแนะนำ การพูดคุยให้คำปรึกษา ผู้ฝึกทักษะ ส่งเสริมและประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนต้องสร้างสื่อการสอนผ่านเทคโนโลยีมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทั้งในและนอกห้องเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับความรู้เพิ่มขึ้น เช่น การทำความเข้าใจกับความรู้ การวิเคราะห์ การจัดการ การออกแบบ การสร้างสรรค์และการนำความรู้ไปใช้จริง การช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการวินิจฉัยปัญหาและการแก้ปัญหา รวมถึงการช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้เอง (Scott, C. Luna, 2015) อย่างไรก็ตาม สารวิชาก็ยังมีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของผู้เรียน โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ในการจัดการเรียนการสอนด้านการพยาบาล ผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์โลกแห่งยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายรูปแบบ เช่น วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) การเปิดหลักสูตรออนไลน์ (Massive Open Online Courses: MOOCs) การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับทิศทาง (Flipped classrooms) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับห้องเรียนแบบดั้งเดิม มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและการคิดที่ลึกซึ้งแก่นักศึกษา เช่นที่ San Jose State University ได้ให้นักศึกษาวิศวกรรมไฟฟ้าดูวิดีโอเลคเชอร์ที่บ้านและเข้าเรียนในห้องเรียนจริง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพื่อทำกิจกรรมและสนทนาเกี่ยวกับหัวข้อที่เรียน ผลพบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น และที่ University of North Carolina ได้ใช้วิธีการเรียนแบบห้องเรียนกลับทิศทางในนักศึกษาเภสัช ซึ่งก็พบว่านักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเช่นกัน (Oxford University, 2015) ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนด้านการพยาบาลซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัตินั้น ผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และต้องประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้พื้นฐานและความสามารถพิเศษและอื่น ๆ เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนานตนเองและ

พัฒนากระบวนการคิด (วิภาดา คุณาวิกตีกุล, 2558) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือ การได้บัณฑิตที่มีสมรรถนะและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การเรียนรู้ 3Rs และ 7Cs ซึ่ง 3Rs ได้แก่ Reading (การอ่าน) (W)Riting (การเขียน) และ (A)Rithmetic (คณิตศาสตร์) และ 7Cs ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ Career and Learning Skills (ทักษะด้านอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) (Trilling & Fadel, 2009 อ้างถึงใน กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และคณะ, 2558)

แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพเพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ยึดกรอบของระบบสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (นงลักษณ์ เกลิมสุข, 2016)

1. ระบบมาตรฐานการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Standards) ได้แก่ การใช้ข้อมูลความจริงจากกระบวนการสังเกต ตั้งประเด็นคำถามจากแหล่งเรียนรู้ชุมชน เชื่อมโยงไปสู่สาระการเรียนรู้รายวิชา การบูรณาการความรู้และความเข้าใจของเนื้อหาสาระ การสร้างทักษะการสืบค้นและรวบรวมความรู้ การสร้างความรู้ ความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าแบบผิวเผิน การสร้างความเชี่ยวชาญตามความถนัดและสนใจให้เกิดกับผู้เรียน และการใช้หลักการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพระดับสูง

2. ระบบการประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 (Assessment of 21st Century Skills) ได้แก่ การสร้างความสมดุลในการประเมินผลเชิงคุณภาพ (ความรู้ ความถนัด สาขาอาชีพ ทักษะคิดต่อการทำงานและอาชีพ) การนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียนมาปรับปรุงการแก้ไขงาน(เครื่องมือวัดผลตามสภาพจริง การปฏิบัติ ทักษะคิด และความรู้) ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการทดสอบวัดและประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (คลังข้อสอบ ระบุตัวชี้วัด มาตรฐานรายวิชา ระบุระดับชั้นพฤติกรรม) การสร้างและพัฒนาระบบแฟ้มสะสมงาน (Portfolios) และเส้นทางการศึกษาต่อสู่การประกอบอาชีพ (Career Path) ของผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพ

3. ระบบหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 (21st Century Curriculum & Instruction) ได้แก่ การสอนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ของวิชาแกนหลัก การสร้างโอกาสที่จะประยุกต์ทักษะเชิงบูรณาการข้าม

สาระเนื้อหาและสร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competency-based) การสร้างนวัตกรรมและวิธีการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวเกื้อหนุน การเรียนรู้แบบสืบค้น และวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based) การบูรณาการแหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) จากชุมชนเข้ามาใช้ในโรงเรียนตามกระบวนการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning: PBL

4. ระบบการพัฒนาทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 (21st Century Professional Development) ได้แก่ การฝึกฝนทักษะความรู้ความสามารถในเชิงบูรณาการ การใช้มิติของการสอนด้วยเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ฝึกฝนทักษะความรู้ความสามารถในเชิงลึกเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การคิดแบบวิจารณ์ญาณ ความสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ทั้งรูปแบบการเรียนรู้ สติปัญญา จุดอ่อน จุดแข็ง ในตัวผู้เรียน และสามารถวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน การพัฒนาความสามารถให้สูงขึ้น นำไปใช้สำหรับการกำหนดกลยุทธ์และจัดประสบการณ์ทางการเรียนได้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนรู้ ประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างทักษะและเกิดการพัฒนากการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้ระหว่างชุมชนทางการเรียนรู้โดยใช้ช่องทางหลากหลายในการสื่อสาร

5. ระบบสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Environment) ได้แก่ สร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียน การรับการสนับสนุนจากบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกื้อหนุน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผล สนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกัน รวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะหลากหลายสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน สร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบท โดยเฉพาะการเรียนแบบโครงงาน สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากในบริบทโลก ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น นักการศึกษาและนักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเพื่อให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ 3Rs และ 7Cs นั้น นักการศึกษาหรือนักวิจัยจำเป็นต้องมีความรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับพื้นฐานที่เป็นเนื้อแท้ของผู้เรียน ผู้รับบริการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการพยาบาล ดังนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยให้นักวิจัยได้มองเห็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพที่เป็นธรรมชาติโดยไม่มีสิ่งปรุงแต่ง และยังช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำมาพัฒนางานด้านการพยาบาลและการศึกษาพยาบาลศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่แท้จริง ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในหัวข้อต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพด้านการศึกษายาบาลศาสตร์

การวิจัยด้านการศึกษายาบาล (Research in Nursing Education) เป็นการวิจัยเกี่ยวกับระบบการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร ผู้เรียน ผู้สอน การเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพยาบาลที่ดี มีความรู้ความสามารถตามต้องการ ความสำคัญของการวิจัยด้านการศึกษายาบาลศาสตร์ได้แก่ ความสำคัญต่อการพัฒนาศาสตร์ทางการพยาบาล โดยการสร้างความรู้ใหม่และการทำให้ความรู้ที่มีอยู่เดิม มีความลึกซึ้งกว้างขวางมากขึ้น ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงแก่ผู้รับบริการให้ได้รับบริการที่ดี มีคุณภาพ เกิดภาวะแทรกซ้อนน้อยที่สุด และพยาบาลได้รับประโยชน์ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการที่ใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากหลายมุมมองที่เกี่ยวข้องหรือการทำความเข้าใจในบริบททางสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Glesne, 2006 อ้างถึงใน Devadas, 2016) เป็นการวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแปรที่มีลักษณะเป็นข้อความที่บรรยายลักษณะ เหตุการณ์หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไรตามสภาพแวดล้อม ทำให้มีการสรุปผลการวิจัยเชิงลึกที่ค่อนข้างมีความซับซ้อน (สมชาย วรกิจเกษมสกุล, 2558: 15) ซึ่งในด้านการศึกษายาบาลศาสตร์ได้พยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานทางการพยาบาลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในบทความนี้จะได้นำเสนอรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ 5 รูปแบบดังนี้

1. ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นการศึกษาความรู้ แนวความคิด ความรู้สึก อารมณ์ การตัดสินใจ ความเข้าใจถึงความหมายและระบบคุณค่า รวมถึงวัฒนธรรมของกลุ่มคน เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ตามคำบอกเล่าของผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง ให้ความสำคัญกับการศึกษาแบบองค์รวม มุ่งทำความเข้าใจบุคคลผ่านกระบวนการหยั่งรู้ (Intuition) การสะท้อนคิดพิจารณาอย่างมีสติ การพรรณนาและตีความข้อมูลในสภาวะการณ์ที่เป็นธรรมชาติ อธิบายประสบการณ์ที่ศึกษาให้ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากที่สุดและตรงไปตรงมาตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล (ศิวัพร ละม้ายนิล, 2557, อัศวิน มณีอินทร์, 2553, สัญญา เคนาภูมิ, 2557) Polit and Beck (2006) ได้แบ่งการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ออกเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ การคร่อมด้วยเครื่องหมายคำพูด (bracketing) เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ความคิดและความเชื่อส่วนบุคคลของผู้วิจัยปนเปื้อนหรือมีผลต่อข้อมูลวิจัย การหยั่งรู้ (intuiting) การวิเคราะห์ (analyzing) และการพรรณนา (describing) คือการทำความเข้าใจและให้ความหมายของปรากฏการณ์ (Polit and Beck, 2006 cited in Devadas B, 2016)

2. การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography research) เป็นการศึกษาให้เข้าใจถึงลักษณะทางวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ และสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ มุ่งทำความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์และข้อเท็จจริงทางสังคมโดยการเข้าไปฝังตัวในวัฒนธรรมของผู้รับบริการ (cultural immersion) การสร้างสัมพันธภาพ (good rapport) เพื่อให้เกิดความไว้วางใจอันจะนำไปสู่การได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง การสังเกตการณ์และการเล่าประสบการณ์การทำงานกับผู้รับบริการ การศึกษาเอกสารหรืองานเขียนด้านพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อของผู้รับบริการตามเชื้อชาติหรือสัญชาติต่าง ๆ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยพยายามเข้าไปสังเกตหรือทำกิจกรรมร่วมกับญาติของผู้รับบริการ ศึกษากิจวัตรประจำวันและกิจกรรมที่ผู้รับบริการทำร่วมกับคนในครอบครัว การจดบันทึกเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจใช้เวลานานเป็นเดือน หรือเป็นปี เพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง (กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม, 2557) ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการศึกษาพยาบาลได้เปิดกว้างมากขึ้น พยาบาลต้องมีสมรรถนะที่สำคัญอีกด้านคือ ความสามารถในการทำงานข้ามวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ ระบบการศึกษาพยาบาลจึงต้องมีการปรับตัว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่จะทำให้พยาบาลต่างวัฒนธรรมมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และให้ทุกคนสามารถรักษาสมดุลด้านการประกอบวิชาชีพและมีความเท่าเทียมกัน รวมถึงการให้บริการแก่ผู้รับบริการที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นพยาบาลจึงต้องมีการศึกษาวัฒนธรรมพื้นฐาน และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต บริบทสังคมวัฒนธรรม หรือ วิธีการให้บริการสุขภาพที่สอดคล้องกับหลักศาสนาต่าง ๆ และพฤติกรรมที่แสดงออกของทั้งผู้เรียนและผู้รับบริการด้านการพยาบาล ระบบบริการพยาบาลจึงต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่ระบบการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (Sally E. Thorne, 2006)

3. ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เป็นทฤษฎีที่ได้จากวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงคุณภาพชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นไปตามปรากฏการณ์จริงมากที่สุด เป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมองและการให้ความหมายของคน เน้นการค้นพบทฤษฎีใหม่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมโลกได้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายและเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ตลอดกระบวนการทำการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแนวคิดและหาความเชื่อมโยงจากแนวคิดต่าง ๆ ให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีสำหรับอธิบาย และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (กัญญา โพธิ์วัฒน์ และคณะ, 2548 อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ ผาตศรีและวิไลวรรณ มณีจักร สโนว์, 2555)

4. ทฤษฎีสตรีวิพากษ์ (Critical-Feminist Theory) เป็นการสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์จริงและภาษาของผู้หญิง (actual experiences and language of women) โดยการศึกษาตรวจสอบชีวิตและประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของผู้หญิง เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาปัญหาและการตอบสนองความต้องการในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมทางเพศภาวะ การศึกษาการรับรู้ การให้ความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลต้องเผชิญ

ตามกรอบการมองในประเด็นบทบาทตามเพศภาวะ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการประกอบสร้างทางสังคมว่า บทบาทหน้าที่หรือกิจกรรมที่สังคมกำหนดให้แก่ เพศหญิง เพศชาย ต้องกระทำคืออะไร (ดารุณี จงอุดมการณ์, สุมาลี คมขำ, อธิกร มณีรัตน์และจุฑามาศ แก้วละมุน, 2554)

5. กรณีศึกษา (Case Study) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการตอบคำถามว่า ทำไม (Why) เพื่อให้ได้เหตุผล และอย่างไร (How) เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการ ซึ่งเป็นคำตอบที่การวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถตอบได้ และเป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริงภายใต้บริบทหนึ่ง (Context) มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง บุคคล กลุ่มบุคคล โครงการ เหตุการณ์ สถานที่ ชุมชน องค์กรหรือเวลา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงตามธรรมชาติและปราศจากการควบคุมใด ๆ (วรุณี โรมรัตนพันธุ์, 2559) และเป็นกระบวนการสืบค้นหา ความรู้ ความจริง หรือตรวจสอบ ปรากฏการณ์ภายในบริบทที่แวดล้อมปรากฏการณ์นั้น เป็นการพรรณนาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์อย่างละเอียด ลุ่มลึก และเป็นองค์รวม (สมพงษ์ พันธุ์รัตน์, 2559) การวิจัยแบบกรณีศึกษา นิยมใช้เป็นทางเลือกในการตอบคำถามที่งานวิจัยชนิดอื่น ๆ ไม่สามารถนำมาใช้ศึกษาและตอบคำถามได้ เช่น การศึกษาประสบการณ์ “Moral distress” ของพยาบาลจิตเวชในการดูแลผู้ป่วย (วัลยา ธรรมพนิชวัฒน์, 2559)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2547)

1. การสัมภาษณ์ (Interviews)

1.1 การสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ตามรายการคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้แล้ว อาจเป็นคำถามปลายปิดหรือปลายเปิดก็ได้

1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) โดยผู้สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ อาจใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interviews) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview)

2. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) อาจเป็นแบบสอบถามปลายปิด หรือปลายเปิดก็ได้

3. การสังเกต (Observation) ได้แก่

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างพร้อมกัน ในการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยต้องเข้าไปอยู่และปฏิบัติตนให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องการศึกษา

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) หมายถึง การสังเกตโดยที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่าง แต่สังเกตอยู่ห่าง ๆ โดยที่กลุ่มตัวอย่างอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

วิธีการตรวจสอบข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจำเป็นต้องมีการตรวจสอบข้อมูลก่อน เพื่อเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรง การตรวจสอบข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมใช้ ได้แก่ การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบ ดังนี้ (สัญญา เคนาภูมิ, 2558)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่

1.1 แหล่งเวลา หมายถึง การเก็บข้อมูลต่างเวลากัน และตรวจสอบว่าข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

1.2 แหล่งสถานที่ หมายถึง การเก็บข้อมูลต่างสถานที่กัน และตรวจสอบว่าข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

1.3 แหล่งบุคคล หมายถึง การเก็บข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลต่างกัน และตรวจสอบว่าข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาเหมือนกันหรือไม่

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีหลายทฤษฎีในการตีความข้อมูล และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาเหมือนกันหรือไม่

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันหลายวิธี เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์

สรุป

การพยาบาลเป็นวิชาชีพหนึ่งที่มีศาสตร์และองค์ความรู้เป็นของตนเอง พยาบาลจึงต้องมีการทำวิจัยเพื่อการค้นหาความรู้สำหรับการปฏิบัติการพยาบาล และพัฒนาศาสตร์วิชาชีพการพยาบาลให้เจริญก้าวหน้า การวิจัยทางการพยาบาลเป็นการวิจัยสาขาหนึ่งซึ่งศึกษาในศาสตร์ของการพยาบาลหรือกระทำโดยพยาบาล ซึ่งการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ การทดสอบความรู้ และการแก้ปัญหาทางการปฏิบัติการพยาบาล การบริหารการพยาบาล ตลอดจนการศึกษาพยาบาล ซึ่งการวิจัยด้านการศึกษาพยาบาล เป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีการสอน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล เป็นต้น บทความนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องพัฒนาคือ ทักษะการเรียนรู้ 3Rs และ 7Cs ดังนั้น นักการศึกษาด้านพยาบาลศาสตร์จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับทักษะสำคัญเหล่านี้ และการมุ่งพัฒนาวิชาชีพให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐาน

จากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้รับบริการทางการแพทย์ นักศึกษาพยาบาล หรือนักการศึกษาด้านการพยาบาลเอง รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานสายสนับสนุนอื่น ๆ วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องและความเข้าใจที่ลึกซึ้งในบริบทต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ให้นักวิจัยหรือนักการศึกษามีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทต่าง ๆ และสามารถนำข้อมูลพื้นฐานเหล่านั้นมาวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการพยาบาลศาสตร์ เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง และท้ายที่สุดก็เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวิชาชีพพยาบาลและผู้รับบริการต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นของการวิจัยเชิงคุณภาพด้านการศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

1. การวิจัยด้านการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เช่น การวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตร ที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) การสร้างหลักสูตรที่สามารถประยุกต์ทักษะเชิงบูรณาการข้ามสาระเนื้อหาและเน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competency-based)

2. การวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นการวิจัยในห้องเรียนหรือเป็นการวิจัยในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ ได้แก่ การวิจัยรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติ กระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะทางการแพทย์ การปลูกฝังค่านิยมและเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล การสร้างนวัตกรรมและวิธีการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวเกื้อหนุน การเรียนรู้แบบสืบค้น และวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based) การบูรณาการแหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) จากชุมชนเข้ามาใช้ในโรงเรียนตามกระบวนการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning: PBL เช่น กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และคณะ (2558) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยด้านการศึกษาศาสตร์ ได้แก่ การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะศตวรรษที่ 21 ในระดับที่สูงขึ้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม/สนับสนุนทักษะศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านผู้สอนและผู้เรียน สุสันทา ยิ้มแย้มและคณะ (2558) เสนอว่าควรศึกษารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานในห้องเรียนและนอกห้องเรียนมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ชลัษธรรมเนียม. (2557). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนากับการบริการพยาบาลในยุคอาเซียน. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(1).

- กมลรัตน์ เทอร์เนอร์, สมพร รักความสุข, จิตาภา เรือนใจมั่น, จิตรา สุขเจริญ, ัญญมล สุริยานิมิตสุข. (2558). สภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 128-144.
- ดาร์ณี จงอุดมการณ์, สุมาลี คมขำ, อธิกร มณีรัตน์, จุฑามาศ แก้วละมุน. (2554). การประกอบสร้างทางสังคมของบิดามารดาในการแสดงออกถึงความปวดของเด็กในบริบทอีสาน. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 34(4).
- นงลักษณ์ เฉลิมสุข. (2016). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพ*. สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. สืบค้นเมื่อ 26 พ.ย 2559. จาก www.secondary11.go.th/2016/th/download/files/guidance10.pdf
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2547). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ยู แอนด์ ไอ อินเตอร์มีเดีย จำกัด.
- พิชญา ตีมี และเอื้อมพร หลินเจริญ. (2560). การพัฒนาแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน ตามแนวคิดการประเมินผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)* 2017, (10)2.
- วรจภูมิ โรมรัตน์พันธุ์. (2559). *การวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case study research)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สืบค้นเมื่อ 4 ธ.ค 2559. จาก www.priv.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid.
- วัลยา ธรรมพนิชวัฒน์. (2559). *ประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ*. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ ม.มหิดล. สืบค้นเมื่อ 2 ธ.ค 2559 จาก www.ns.mahidol.ac.th/english/research/th/doc.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิภาดา คุณาวิกติกุล. (2558). การเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์ ในยุคศตวรรษที่ 21. *พยาบาลสาร*, 42(2).
- ศิวพร ละม้ายนิล. (2557). *ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. ปริญญาโท วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภลักษณ์ ผาดศรี, วิไลวรรณ มณีจักร สโนว์. (2555). *วิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory Methodology)*. *วารสารกิจกรรมบำบัด*, 17(3).
- สภาการพยาบาล. (2555). *แผนพัฒนาการพยาบาลและการคุ้มครองแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559)*. นนทบุรี: สภาการพยาบาล.

- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*.
อุดรธานี: โรงพิมพ์อักษรศิลป์.
- สมพงษ์ พันธุ์รัตน์. (2559). *การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study Research)*. สืบค้น เมื่อ 1
ธ.ค 2559 จาก slideplayer.in.th/slide/2031815.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). ปรัชญาการวิจัย: ปริมาณ คุณภาพ (Research Philosophy:
Quantity Quality). *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*,
3(2), 46.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีจากฐานราก. *วารสารวิจัย
และพัฒนายาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(3). สุสันหา ยิ้มแย้ม, อำไพ จารุวัช
รพานิชกุล, จันทรัตน์ เจริญสันติ, อภิรัช อินทรางกูร ณ อยุธยาและปิยะนุช ชูโต.
(2558). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ใน
ศตวรรษที่ 21. *พยาบาลสาร*, 42(ฉบับพิเศษ) พฤศจิกายน.
- อัศวิน มณีอินทร์. (2553). การวิจัยผสมผสานวิธี: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติทางพลศึกษา.
วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา, 2(2), 141.
- Devadas, B. (2016). A Critical Review of Qualitative Research Methods in Evaluating
Nursing Curriculum Models: Implication for Nursing Education in the Arab
World. *Journal of Education and Practice*, 7(7).
- Oxford University. (2015). *Trends in Higher Education 2015*. The University of
Oxford International Strategy Office. Wellington Square. จ ำ ก
<https://www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/International>.
- Scott, C. Luna. (2015). The futures of learning 3: what kind of pedagogies for
21st Century? UNESCO. *Education Research and Foresight*. 15, December.
- Sally, E. Thorne. (2006). Nursing education: Key issues for the 21st century. *Nurse
Education Today*, 26, 614–621.